

Posudek diplomové práce Radka Pěky „Vliv československého a sovětského komunistického režimu na chod Křesťanské mírové konference a jejího prezidenta J. L. Hromádky od konce 50. do konce 60. let 20. století“

Diplomová práce Radka Pěky si klade za cíl prozkoumat činnost Křesťanské mírové konference v 50. a 60. letech s důrazem na aktivity a vliv jejího prezidenta J. L. Hromádky. Z tohoto důvodu je práce strukturována trojím způsobem. První část tvoří stručný životopis J. L. Hromádky, vyprávěný prostřednictvím sekundární literatury. Druhou část představuje deskriptivní popis vzniku a základních myšlenkových schémat, spojených s uspořádáním Křesťanské mírové konference ve dnech 1.-4. června 1958. I zde autor vychází výhradně ze sekundární literatury, přičemž konfrontuje interpretace Filipiho a Smolíka na jedné straně a Moreého a Piškuly na straně druhé, aniž by si ale dostatečně uvědomoval, že názory druhé jsou historické, kdežto ty první spíše vyznavačské, pamětnické a do značné míry apologetické. Spolu s tím si všímá dobového diskurzu (církvevi zdůrazňovaném a státními orgány popíraném) o teologickém obsahu mírových konferencí, jež ale byly ve skutečnosti primárně zaměřeny na kritiku atomových zbraní, bipolární rozdělení světa a v rétorické rovině apelovala na nastolení světového míru. Okrajově zmiňuje další mírové konference konané v Praze v letech 1959 a 1960 a konstatuje jejich velmi omezený ohlas a dopad. Za dovršení mírových aktivit především evangelických církví považuje uspořádání Všekřesťanského mírového shromáždění v roce 1961, jehož se zúčastnilo nesrovnatelně více delegátů než předchozích mírových konferencí. To samé platí pro druhé shromáždění v roce 1964, kdy se zvětšil především počet účastníků z třetího světa a kdy bylo k tématu jaderné hrozby nově připojeno téma neokolonialismu. Při třetím shromáždění z roku 1968, pozoruhodné Hromádkovým ostražitým postojem vůči obrodnému procesu, autor zdůrazňuje, opět pod vlivem existující literatury, že zde byla na rozdíl od dřívějších shromáždění upozaděna otázka sporu mezi Východem a Západem.

Třetí část, pro diplomovou práci nejdůležitější, představuje autorův výzkum a interpretace Křesťanské mírové konference a postojů její vůdčí osobnosti, J. L. Hromádky, prizmatem státní bezpečnosti. Prostřednictvím materiálů státní bezpečnosti autor popisuje, jaké cíle státní bezpečnost a potažmo i státní dohled nad církvemi sledovaly podporou mírového hnutí, čeho se státní bezpečnost obávala v případě reakcí západních, především německých evangelických církví. Na základě materiálu státní bezpečnosti Peka zjišťuje, že na výběru zahraničních delegátů mělo svůj podíl Ministerstvo zahraničních věcí a potažmo i státní bezpečnost prostřednictvím svých agentů, především

Jaroslava Ondry, jenž byl druhým nejvýše postaveným činovníkem Křesťanské mírové konference. Významná jsou rovněž autorova zjištění týkající se ingerencí ze strany SSSR, NDR a MLR, i když z práce není po mém soudu jasné prostřednictvím jakých státních orgánů těchto zemí. Pozoruhodné jsou poznámky, z nichž vyplývá, že iniciativa na integraci katolíků do mírového hnutí vyšla ze Sovětského svazu, aniž by však bylo vysvětleno, proč tomu tak bylo.

Autor diplomové práce se věnuje i otázce financování Křesťanské mírové konference, bohužel opět výhradně prostřednictvím pramenů státní bezpečnosti. Zde by ale bylo příhodnější, pokud to prameny dovolují, prozkoumat financování prostřednictvím archivních materiálů Ministerstva školství a kultury či archiválií jednotlivých církví působících v Československu. Mnohem obtížnější by to asi naopak bylo v případě financování Křesťanské mírové konference ze zahraničí.

V další části se autor diplomové práce zaměřil na analýzu pohledu státní bezpečnosti na osobu J. L. Hromádky od druhé poloviny 50. let. Zde konstatuje postupnou proměnu postojů vůči Hromádkovi, ovlivněnou především jeho lavírujícím přístupem k duchovním Československé evangelické církve, kteří se od poloviny 60. let začali kriticky vyjadřovat ke vztahu státu vůči církvím a věřících.

Závěr práce je shrnutím zjištění a plně odpovídá tomu, co Radek Peka prostřednictvím archivního bádání vyzkoumal. Důležitá jsou zjištění ohledně sovětského vlivu na náplň činnosti a ideové směřování Křesťanské mírové konference a aktivity patriarchy Nikodima. Autor diplomové práce doložil systematický dohled státní bezpečnosti na činnost Křesťanské mírové konference, existenci agenturní sítě, která nejenže sledovala její aktivity, ale zároveň i určovala její ideologické směřování. Vedle toho rovněž ozřejmil, jakým způsobem státní bezpečnost a státní orgány dozorující církve ovlivňovaly činnost J. L. Hromádky, jenž si byl tohoto vlivu velmi dobře vědom, i když sám často postupoval svébytným způsobem, jenž ale až do srpnové invaze nevybočoval ze základních mantinelů, stanovených státními orgány a dohlížených státní bezpečností.

Autorovi diplomové práce je samozřejmě možné vytknout, že zůstal pouze u analýzy pramenů státní bezpečnosti a že se problematiku Křesťanské mírové konference nepokusil prozkoumat komplexním způsobem, tedy prostřednictvím dochovaných archivních pramenů a vytěžením vzpomínek pamětníků. Tím by ale jeho práce získala zcela jiný rozměr, než původně zamýšlel. To samé platí i pro otázku, zda se mírové hnutí nějakým způsobem

promítlo do výuky na evangelické teologické fakultě, zda se nějak odrazilo v odborné práci evangelických teologů či historiků (prokazatelně tomu bylo například u Amedeo Molnára a jeho interpretací Jana Husa či Jiřího z Poděbrad v 60. letech). Pokud však přijmeme autorovu intenci, tzn. snahu postihnout vliv československého a sovětského komunistického režimu na chod Křesťanské mírové konference, pak svůj úkol splnil velmi dobře, i když by bylo lépe mluvit o vlivu státní bezpečnosti a částečně o vlivu církve dozorujících orgánů v Československu a potažmo i v SSSR a v NDR, než o vlivu režimu.

Problém práce tedy nespatřuji v úzkém tematickém vymezení či v její nekomplexnosti (to jsou pouze její omezení, byť výrazná), nýbrž spíše v práci s pojmy, jež ale souvisejí s dnes obtížnou uchopitelností dějin druhé poloviny 20. století historiky nejmladší generace či adepty historického bádání. Radek Peka mnohdy užívá pojmu režim ve významu aktér (například s. 65: „režim si v této době všímá“), i když aktérem mohou být pouze konkrétní lidé či konkrétní státní či stranické orgány. Nesprávně rovněž užívá pojmu nomenklaturní komunisté (například s. 107) – v daném případě chtěl nepochybně pouze říci komunistická strana, orgány komunistické strany, státní orgány apod. Problematické mi rovněž přijde autorovo užívání pojmů protestanté pro evangelické církve 20. století, neboť se jedná pouze o jakési obecné, hovorové, žurnalistické označení. Ostatně v práci se nachází mnoho jazykových klišé a žurnalismů typu „přiteklo ze západu“ (s. 77), „dostávat se do kleští“ (s. 80), „organizace drhla“ (s. 79), „Čínou otřásá revoluce“ (s. 81) apod. apod. apod., jichž by se měl autor napříště vyvarovat.

Za nedostatek práce rovněž považuji, že autor cituje výhradně českou odbornou literaturu, že fakticky nezná diskurz zahraničního bádání o vztahu státu a církve v zemích východního bloku druhé poloviny 20. století, především o mírovém hnutí v NDR, jež prodělalo zásadní změny a v 80. letech přispělo k pádu režimu. Zaměření se na ryze domácí sekundární literaturu ale bylo v daném případě patrně způsobeno právě oním úzkým vymezením tématu.

Celkově práci jednoznačně doporučuji k obhajobě a hodnotím ji jako velmi dobrou.

v Lysé nad Labem 20. 9. 2023

doc Martin Nodl